

Boček, Vít

Věroboj Vildomec (1920–1973)

Linguistica Brunensia. 2023, vol. 71, iss. 2, pp. 95-104

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/LB2023-2-6>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.79267>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20240122

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Věroboj Vildomec (1920–1973)

Letošní rok přináší dvě nenápadná výročí: padesát let od úmrtí Věroboje Vildomce, v českém prostředí pozapomenutého badatele a polyglota, a šedesát let od vydání jeho hlavní práce, rozsáhlé a v zahraničí uznávané monografie o vícejazyčnosti (VILDOMEČ 1963).

Věroboj Vildomec přišel na svět 11. června 1920 v Boskovštejně jako prvorozený syn venkovského učitele, vlastivědného pracovníka a významného archeologa Františka Vildomce (1878–1975). O rok později se rodina rozšířila o dalšího syna Vědomila (1921–1998). Neobvyklá jména obou bratrů vytvořil jejich otec na znamení svého postoje k náboženství a vědě: František Vildomec bojoval proti náboženské víře a jeho názory ho dovedly k vystoupení z římskokatolické církve a do lůna hnutí Volná myšlenka; miloval vědu, jíž se zprvu věnoval jako archeolog-amatér, aby se nakonec stal uznávaným archeologem doby kamenné na jihozápadní Moravě, jemuž se podařil i významný nález venuše z Hlubokých Mašůvek. V zájmu o archeologii jej následoval i syn Vědomil (o životě a díle Františka a Vědomila Vildomcových viz obsáhle PODBORSKÝ 2005, nověji pak vzpomínkově MENŠÍK 2018). Rodina žila v Boskovštejně, vesnici zhruba na půli cesty mezi Moravskými Budějovicemi a Znojmem, v místě učitelského (a ředitelského) působení Františka Vildomce. Ve třicátých letech bydleli ve Znojmě, kde Věroboj a Vědomil navštěvovali gymnázium.

Život Věroboje Vildomce je znám spíše jen v útržcích, z nichž se obtížně skládá celkový obraz. Pojednává se o něm jen mimochodem, v pracích k dějinám moravské archeologie zahrnujících činnost jeho otce a bratra a obsahujících pro dokreslení rodinných osudů i základní fakta o Věrobojovi. V obou nám známých případech (PODBORSKÝ 2005; KOVÁRNÍK 2020) se jedná o informace, které autorům zprostředkovali přímo členové rodiny Vildomcových; izolované střípky z Věrobojova života se nacházejí také v jeho knize o vícejazyčnosti, pokud se nějak týkají jeho vlastních zkušeností se znalostí více jazyků.

Tak se dozvídáme, že při osobní návštěvě u rodiny Vildomcových v roce 1937 nabídl rakouský profesor pravěké archeologie Oswald Menghin oběma bratrům, aby u něj studovali na vídeňské univerzitě (KOVÁRNÍK 2020, 411). Věroboj, doma nazývaný Bója, se však po středoškolských studiích zapsal na studium práv na Masarykově univerzitě v Brně. Na podzim 1939 ovšem došlo k uzavření českých vysokých škol Němci; sám Vildomec uvádí, že byl ve skupině asi padesáti studentů, které

vyslychalo gestapo (VILDOMEK 1963, 204). Místo na univerzitě studoval pak obchodní akademii, načež byl totálně nasazen v Hamburku.

Po válce se Vildomec vrací ke studiu na Masarykově univerzitě, tentokrát si však na filozofické fakultě volí obor pedagogika a také angličtinu a francouzštinu (srov. VILDOMEK 1963, 134). V ústřední knihovně Filozofické fakulty Masarykovy univerzity se nachází strojopis jeho práce s názvem „La vérité historique dans les biographies de Shelley et de Byron par André Maurois“ (48 stran, sign. A3-525), v katalogu knihovny datovaný „po 1946“ a označený jako „studentská práce“. V téže knihovně je dále uložen strojopis jeho práce „Auguste Comte jako pedagog“ (108 stran, sign. D-1211). Vildomec zde rozebírá hlavní teze obou Comtových životních a názorových období a přidává k nim svoje vlastní postřehy a hodnocení. Aniž bychom zde chtěli zabíhat do podrobností, konstatujeme, že dvojaká osobnost Augusta Comta, například co se týče myšlení o roli náboženství a církve ve společnosti, musela být pro Vildomece vzhledem k jeho vlastnímu rodinnému zázemí skutečně přitažlivá. V katalogu knihovny je spis datován rokem 1948 a označen jako práce diplomová. Otázkou je, zda se nejedná spíše o práci disertační, neboť v jazykovém dotazníku vypracovaném v roce 1952 a otištěném pak v jeho knize o vícejazyčnosti (srov. níže) uvádí Vildomec u svého jména titul dr. a ten vzhledem k pohnutým životním osudům v letech bezprostředně předcházejících téměř jistě neměl možnost získat. Rovněž KOVÁRNÍK (2020, 412) přímo hovoří o tom, že v roce 1948 získal Vildomec doktorát z pedagogiky.

Ještě téhož roku ovšem Vildomec emigroval na Západ. O důvodech tohoto rozhodnutí referují zmíněné zdroje rozdílně. Podle Podborského se tak stalo „na protest proti postupu poúnorové vlády Klementa Gottwalda“, a to i přesto, že Věroboj Vildomec pocházel z levicově smýšlející rodiny, sám byl ve 30. letech členem Svazu přátel SSSR a s komunisty spolupracoval i po válce (PODBORSKÝ 2005 l.c.). Jednalo by se tak o jisté politické prozření, o čemž se zdá svědčit i další informace, totiž že jeho rodiče byli v Boskovštejně jediní, kteří v prvních poúnorových volbách odmítli volit za předsedu MNV komunistického kandidáta, a to ostentativně (PODBORSKÝ 2005, 19). Kovárník však předkládá jiný motiv k emigraci: Věroboj Vildomec měl po zisku doktorátu (srov. výše) začít působit jako odborný asistent na filozofické a pedagogické fakultě Masarykovy univerzity, byl však „nespokojen s vedením, které označoval za „zednářskou lož“ v tom špatném slova smyslu“ (KOVÁRNÍK 2020, 412). Tomu by snad odpovídala i odsuzující poznámka v jeho vlastní pozdější práci, že i dnes jsou ještě univerzity, které jsou zaujaté proti praktickému ovládnutí jazyků, což autor dokládá stavem „in two linguistic departments of a Czechoslovak university in the late forties“ (VILDOMEK 1963, 69, srov. dále i str. 73). Zda si Vildomec mohl myslet, že na Západě tomu bude jinak, a kvůli tomu emigrovat, ovšem zůstává otevřenou otázkou. Ať byl jeho motiv k odchodu jakýkoli, Vildomec získal jako člen letní brigády vysokoškoláků na pomoc v zemědělství na Šumavě kontakt na převaděče na bavorskou stranu a na konci léta roku 1948 překročil hranice.

O tom, kde se Vildomec zprvu na německé půdě pohyboval, se dozvídáme z jeho knihy o vícejazyčnosti, kde mimo jiné rozebírá jazykové projevy multilingvních uprchlíků včetně sebe sama. První dva měsíce strávil podle svých slov ve věznici (VILDOMEK 1963, 135), přičemž na jiném místě zmiňuje, že byl krátce ve vězení pod francouzskou okupační správou (VILDOMEK 1963, 221). Pak byl patrně umístěn v různých uprchlických táborech: na některých místech knihy uvádí svou zkušenost z tábora pod francouzskou správou z let 1949–1950 (VILDOMEK 1963, 94, 123, 135, 137), což by ukazovalo spíše na jihozápadní německé území; opět na jiném místě uvádí, že poznal podmínky v celkem sedmi táborech (VILDOMEK 1963, 130), ještě na jiném, že byl umístěn v Německu i Francii (VILDOMEK 1963, 134). Podle svědectví rodiny mu v Německu měla v začátcích pomáhat jiná emigrantka, archeoložka litevského původu Marija Gimbutas, pozdější autorka uznávané kurganové hypotézy o vzniku a šíření indoevropských etnik a jazyků, která tou dobou působila na univerzitách v Heidelbergu a Mnichově; srov. KOVÁRNÍK (2020, 412n), který dále uvádí, že korespondenci Věroboje se zbytkem rodiny v Československu v dalších letech tajně zprostředkoval nizozemský archeolog Pieter J. R. Modderman. Někdy v padesátých letech měl Vildomec dostudovat jazykovědu na londýnské univerzitě. Žil ovšem dlouhá léta v Německu, naše zdroje uvádějí jako místo jeho působení město Hilchenbach, kde vyučoval jazyky na místním gymnáziu. V roce 1962 získal doktorát na londýnské univerzitě za práci *Some Modern Philosophico-Religious Systems and Education*. V letech 1966–1968 absolvoval pobyt na Université Laval v kanadském Quebecu, kde byl hostujícím profesorem jazykovědy na filozofické fakultě (k tomu viz ještě níže). Po návratu měl přednášet na univerzitě v Göttingen, ale tuto informaci se nám nepodařilo ověřit.

Devátého listopadu 1973, tedy v pouhých třiapadesáti letech, umírá Věroboj Vildomec v německém Marburgu na dlouholeté onkologické onemocnění, po šestiletém manželství, z něhož se v roce 1969 narodil syn Arthur.

Věroboj Vildomec je autorem v podstatě jediného většího díla, monografie o vícejazyčnosti (VILDOMEK 1963; 1971). Vedle toho je již pouze překladatelem a editorem sbírky polských pověstí (VILDOMEK 1979) a jednoho zcela okrajového souhrnného textu (VILDOMEK 1969). Existenci jiných Vildomcových prací se nám nepodařilo zjistit, ač PODBORSKÝ (2005 l.c.) uvádí, že „[o]d dob studií publikoval jazykovědné, pedagogické a kulturně-politické příspěvky“ a sám Vildomec píše, že hodlá sepsat speciální studii o polyglotech (VILDOMEK 1963, 56, pozn.).

Vildomcova monografie o vícejazyčnosti je ovšem považována za jednu z nejvýznamnějších prací, které k tomuto tématu vznikly v prvních desetiletích po druhé světové válce. Bývá uváděna po boku dalších uznávaných prací z této doby, jako jsou zejména WEINREICH (1953) a HAUGEN (1953), díla, k nimž se i sám Vildomec ve svém pojednání často vztahuje. Zatímco však zmíněné studie získaly pozornost ihned, Vildomcova byla zprvu poněkud přehlédnuta, možná i proto, že bezprostřední recenzní ohlasy byly spíše rozpačité (POTTER 1964; VEY 1964; LEOPOLD 1965;

OLMSTED 1965; TABOURET-KELLER 1965; MACKEY 1966). Zdá se tak, že práce byla znovu objevena až o pár desítek let později. Dnes je pokládána za studnici dobrých postřehů a nápadů, které stojí za to ověřovat a dále rozvíjet (srov. k tomu ANGELIS – DEWAELE 2009, 64). A to se skutečně děje, její citace jdou již do stovek. Oceňuje se především to, že se Vildomec jako jeden z prvních nezaměřoval pouze na negativní aspekty individuální vícejazyčnosti, zejména pro mateřský jazyk, ale ve stejné míře zdůrazňoval také aspekty pozitivní, hlavně pro osvojování třetího a dalších jazyků (srov. ARONIN – HUFSEISEN 2009, 2).

Vícejazyčnost jako hlavní téma knihy spadá pod širokou oblast zájmu kontaktové lingvistiky, a nepřekvapí proto, že z Vildomce celkem dost čerpá i jedna ze základních referenčních prací kontaktové lingvistiky, kterou vydali S. G. Thomasonová a T. Kaufman na sklonku 80. let. Charakteristické je už to, že autoři v úvodu odkazují komplementárně na Weinreicha jako dílo přinášející zejména množství empirických příkladů zkoumaných kontakto-*vých* jevů a na Vildomce zase jako na práci, z níž lze čerpat podrobnosti o různých teoretických pohledech na kontakt jazyků (THOMASON – KAUFMAN 1988, 5). Právě to pak oni sami činí, když diskutují různé dílčí problémy, například roli příznakovosti při jazykovém kontaktu, faktor typologické blízkosti kontaktujících jazyků, otázku domněle menší přenositelnosti sloves nebo rozdílů v definici substrátu, superstrátu a adstrátu u jednotlivých starších autorů. Sami se pak o Vildomce opírají i při formulaci dvou základních a vlastně protichůdných typů vlivu jazyka na jazyk, které terminologizují jako přejímání (*borrowing*) v užším smyslu a vliv skrze zánik jednoho z kontaktujících jazyků (*interference through shift*) a konceptualizují jako vliv z L2 do L1 v prvním případě, zatímco z L1 do L2 v případě druhém, přičemž při prvním se primárně přenáší lexikum a při druhém primárně fonologické a morfosyntaktické rysy. Tento rozdíl je, ovšem bez pevnějšího ukotvení, tematizován právě už u Vildomce na mnoha místech jeho spisu. Trochu paradoxní pak je, že Thomasonová a Kaufman rozvíjejí tuto dichotomii do poněkud jiné podoby, než jak ji chápal Vildomec (srov. THOMASON – KAUFMAN 1988, 42, snažící se vysvětlit jednu konkrétní nejasnost u Vildomce, přičemž ji spíše dále zatemňují, když zaměňují jeden z vymezených typů kontaktu za druhý). Zdá se, že Vildomcovo pojetí se spíše blíží tomu, jak se na dva základní typy jazykového kontaktu dívá model Franse van Coetsema, který představuje jistou alternativu ke klasickému modelu Thomasonové a Kaufmana (srov. COETSEM 1988; k podrobnostem a srovnání obou přístupů viz BOČEK 2014, 111–200).

Protože v českém prostředí byla Vildomcova práce, pokud víme, recipována jen málo (srov. však alespoň ranou kladnou odezvu u OHNESORGA 1972, 211), chceme ji zde připomenout podrobněji. Její základní zaměření je na vícejazyčnost vzdělaných vrstev, a to v rozsahu individuálním, nikoli kolektivním. Vildomce zajímají především osobní osudy konkrétních mluvčích, způsob, vývoj a míra osvojení jejich jazyků a postoj těchto mluvčích k nim, zabývá se primárně „kulturní“, nikoli „lidovou“, „masovou“, „regionální“ vícejazyčností.

Text je rozdělen do tří velkých kapitol. Autor zde předkládá, utřídí a komentuje většinu témat, která dosud byla v oblasti výzkumu vícejazyčnosti nadnesena. Silnou stránkou je při tom jeho povědomí nejen o západních (západoevropských a v menší míře amerických), ale i východoevropských pracích, a jejich kvalitní mix (nicméně jeden lapsus, na který bylo upozorněno i v jednom z ohlasů, představuje přisouzení autorství vlnové teorie Wilhelmu Schmidtovi (1868–1954) namísto Johannese Schmidta (1843–1901); srov. VILDOMEČ 1963, 111; LEOPOLD 1965, 102). Autor se dokonce nezastavuje u témat pouze kontaktologických, ale zaobírá se i různými obecnějšími otázkami, jako je jazykový vývoj dítěte obecně (tedy nejen učení se druhému a dalším jazykům, ale i osvojování prvního jazyka, zde pak kupříkladu otázka, zda je vrozený přímo konkrétní mateřský jazyk, nebo obecná schopnost jazyka) nebo problematika výzkumu afázie (podobnosti mezi afázií a zapomínáním rodného nebo druhého jazyka). První část kapitoly probírá dosavadní literaturu psychologickou, druhá lingvistickou. Autor postupuje chronologicky po etapách lidského života: od osvojování cizího jazyka nejmenšími dětmi a dětmi předškolního a školního věku („bilingualism *in statu nascendi*“) až k ukončenému bilingvismu dospělých („bilingualism completed“). Nastoluje a diskutuje přitom například následující otázky: V jakém věku nejlépe by se dítě mělo začít učit cizí jazyk? Měla by být v začátcích větší pozornost věnována čtení a psaní, nebo poslechu a výslovnosti cizího jazyka? Mělo by se vyučovat více cizím jazykům zároveň? Jsou některé jazyky jednodušší na naučení než jiné? Jakou roli při osvojování druhého jazyka hraje strukturální blízkost obou jazyků? Jaké jsou další lingvistické a nelingvistické (kulturní, ekonomické, politické, náboženské) faktory a motivace ovlivňující snadnost/rychlost osvojování cizího jazyka? Jak ovlivňuje mateřský jazyk jiné jazyky mluvčího a jak je naopak on sám ovlivňován těmito jazyky? Existují rozdíly v tomto vlivu na jednotlivých jazykových rovinách? Kolik jazyků je člověk schopen si osvojit (zde nacházíme i pojednání o známých polyglotech, jako byl kardinál Mezzofanti (1774–1849) nebo spisovatel Joseph Conrad (1857–1924))? Autor také neopomíná alespoň krátce pojednat i o okrajových otázkách, jako je kupříkladu užití cizích jazyků multilingvními osobami během spánku nebo hypnózy. Poměrně obsáhle rozebírá Vildomeč protiklad mezi teoretickou znalostí jazyků, máje na mysli jak poznatky z historické a srovnávací lingvistiky, tak strukturální pohled na jazyk, a jejich praktickým ovládnutím (VILDOMEČ 1963, 69–74). Klade si přitom otázku, rezonující dodnes, zda má převaha historického studia jazyka na univerzitě oprávnění. Jako založením praktik odpovídá negativně, odmítaje všechny argumenty pro. Otázku, nakolik byl Vildomeč i v této věci ovlivněn rodinnou volnomyšlenkářskou tradicí a zda vůbec pochopil roli univerzit ve společnosti, zde ovšem také musíme nechat otevřenou.

Druhá kapitola obsahuje autorovy rozbory jazykových projevů konkrétních multilingvních osob, s nimiž se sám setkal v letech 1950–1957 zejména v Německu a Velké Británii. Převážně se jedná o psané texty, zejména o dopisy, u kterých si

Vildomec všímá jednotlivých kontaktních jevů mezi mateřským a cizím jazykem pisatele. Analýzu doplňuje také svými znalostmi o mluvené řeči příslušných jedinců. Byly to osoby různého věku, jejichž mateřským jazykem byla čeština a cizími jazyky především němčina, francouzština a angličtina v různých kombinacích a o různých stupních osvojení. V první části kapitoly (čtyři texty) Vildomec upozorňuje, jaký vliv měly cizí jazyky na mateřský jazyk jedince, a to v oblasti slovní zásoby, přičemž rozebírá také výslovnostní a grafická specifika, míru morfologické adaptace, syntaktické a frazeologické zvláštnosti a posuny významu přejatých slov a zmiňuje také kalky. Druhá část kapitoly naopak sleduje vliv mateřského jazyka na další jedincem osvojené jazyky. Kromě toho se zde však setkáváme také se zajímavými případy, kdy na chybné užití určitého prostředku v osvojovaném jazyce nemá patrně vliv mateřský jazyk, ale jiný cizí jazyk (vliv L2 na L3 apod.). Setkáváme se s celkem pěti projevy, začátečníků i pokročilých, jejichž mateřským jazykem byla němčina nebo čeština a druhými a dalšími jazyky hlavně čeština, angličtina nebo francouzština. V obou podkapitolách je po jednom textu, jehož autorem byl sám Vildomec, autor tedy analyzuje i svoje vlastní projevy. Třetí část kapitoly se zabývá dalším typem jazykového kontaktu, jímž je vzájemný vliv jazyků, ale kromě toho přináší i shrnutí a zobecnění poznatků získaných v předchozích rozborech.

Třetí kapitola Vildomcovy práce přináší výsledky ankety, kterou autor provedl již v roce 1952 mezi svými multilingvními přáteli z různých západoevropských zemí, a pokus o jejich psycholingvistickou interpretaci. Jednalo se o tři dotazníky. První zjišťoval, kterými jazyky tázaný hovoří, do jaké míry, za jakých okolností (rodinné zázemí, škola) a jakou metodou si je osvojil atp. Druhý dotazník se ptal na postoje daného člověka k vícejazyčnosti, především na to, jaké výhody a nevýhody ve znalosti více jazyků spatřuje, respektive zažívá (vliv na osvojování dalších jazyků, na jiné mentální funkce, vliv v konkrétních životních situacích, interferenční jevy mezi jazyky) apod. A konečně třetí dotazník zkoumal konkrétní emoční vztah dotazovaného k jeho jazykům a faktory, které tento vztah ovlivňují (vnější, mimojazykové důvody a vnitřní, jazykové vlastnosti ovlivňující preferenci či dispreferenci konkrétního jazyka). Získaný vzorek nicméně není příliš reprezentativní (autor získal data od pouze 61 z 470 oslovených osob, z toho pouze od čtyřiceti úplná), jen obtížně se z nich autorovi generalizovalo, a tak se často jedná spíše jen o mechanický výčet.

Z výše již zmíněného Vildomcova působení v Kanadě se zachovala jedna textová stopa. V červnu roku 1967 se v Monctonu konal pod patronací Kanadské národní komise pro UNESCO mezinárodní seminář o bilingvistice a jedním z jeho účastníků byl i Věroboj Vildomec, který byl tehdy v rámci svého kanadského pobytu přičleněn k Centru pro výzkum bilingvistice, spadajícímu pod lavalskou univerzitu a založenému právě v roce 1967. Sborník, který byl z tohoto setkání vydán (KELLY 1969, z ohlasů srov. MEYERSTEIN 1970), svědčí o tom, že Vildomec se zde ocitl v dobré společnosti: přítomni byli významní badatelé v oboru bilingvistice a multilingvistice

jako William Francis Mackey nebo Werner F. Leopold (oba byli mimochodem autory recenzí Vildomcovy monografie) a širěji vzato hlavní zástupci tehdy rozkvétající americké sociolingvistiky, potažmo kontaktné lingvistiky, jako Einar Haugen, Joshua A. Fishman, John Gumperz nebo William Labov. Sám Vildomec zde hrál důležitou roli, je uveden jako jeden z devíti členů organizačního týmu a předsedající čtvrté sekce, jež byla zaměřena na sociolingvistické aspekty bilingvismu. Hlavní nastolenou otázkou zde bylo, jak zkoumat a měřit roli, kterou hrají při každodenním chování bilingvního mluvčího jeho jazyky v různých sociálních situacích. Jako předsedajícímu připadl Vildomcovi i úkol stručně shrnout myšlenky hlavního příspěvku této sekce od Roberta L. Coopera a celou diskusi, která po něm následovala (VILDOMEK 1969). K různým návrhům, vytýkajícím potřebu zkoumání nejenom lexika, ale také výslovnosti, gramatiky, frazeologie a syntaxe ústních projevů (testy konverzačních schopností a rozumění), přidává Vildomec vlastní názor, že neméně by se mělo dbát na výzkum psaného jazyka bilingvního jedince, kupříkladu pravopisu a interpunkce, ale také vnějších faktorů, například toho, jakou literaturu tento jedinec čte. Dále také navrhuje provádět testy čtecích schopností. Vildomec tím poněkud odbočuje k pohledu spíše psycholingvistickému, když ještě dále obhajuje potřebu zkoumat také projevy bilingvního mluvčího v monolozích, snech nebo při afázii. Vesměs se jedná právě o témata, kterým se usilovně věnoval ve své monografii. V souladu s tím také požaduje získávání dat formou dotazníků.

Jak již bylo rovněž zmíněno výše, vedle své vlastní práce byl Vildomec také editorem a překladatelem výboru polských lidových pověstí (VILDOMEK 1979). Osud této publikace byl složitý. Téměř úplně připravena byla totiž již v roce 1969. Měla vyjít v rámci řady Europäische Sagen, kterou řídil německý folklorista Will-Erich Peuckert. Ten však v roce 1969 zemřel a sám Vildomec již v té době bojoval s onkologickým onemocněním. Ačkoli ještě oba stihli korektury sazby hlavních textů, pomocný aparát zůstal v rukopise a nakladatelství se rozhodlo svazek dokončit až po deseti letech (srov. poznámku nakladatele in VILDOMEK 1979, 8). Vyšla tak jako sedmý svazek zmíněné ediční řady. Vildomcův výbor je mimochodem inzerován v druhém vydání jeho práce o vícejazyčnosti (VILDOMEK 1971, [2]), kde je na frontispisu uvedeno: „By the same author: *Polnische Sagen*. Berlin, 1963“. Datace ovšem nedává smysl, ledaže by se jednalo o překlep za 1969, což by odpovídalo původnímu záměru vydání, anebo o překlep za 1973, což by zase svědčilo o tom, že Vildomec kolem roku 1971 ještě stále na vydání pomýšlel. Sama práce obsahuje vedle Peuckertovy předmluvy, dvanáctistránkové úvodní Vildomcovy studie a pomocného aparátu 260 krátkých polských pověstí převedených do němčiny a seskupených do dvanácti tematických oddílů: počátek a konec světa; démoni; ďábel; mrtví; strašidla; čarodějnice a kouzelníci; kouzelná zvířata a rostliny; poklady; staré časy; zloději a lupiči; města, vesnice, stavby a kameny; legendy.

Z české perspektivy je postava Věroboje Vildomce přitažlivá ještě v jiném kontextu. Jedná se o další osobnost vzešlou z českého prostředí, která o vícejazyčnosti

nejen psala, ale také ji sama žila. Mnohá tvrzení z 2. a 3. kapitoly Vildomec opírá i o data z vlastních zkušeností. Sám o sobě uvádí, že k roku 1949 byl schopen plynně konverzovat v češtině, němčině, francouzštině, ruštině, angličtině a v esperantu, méně ve španělštině (VILDOMEK 1963, 134n, srov. i 158); k roku 1952 k tomu přidává schopnost číst v latině a všech románských a slovanských jazycích (VILDOMEK 1963, 185) a angličtinu udává, po dvou letech strávených ve Velké Británii, jako svůj třetí nejlepší jazyk po češtině a němčině, přičemž se ji začal učit v šestnácti letech jako svůj v pořadí šestý jazyk (VILDOMEK 1963, 190, 200, 210; muselo to tedy být v době jeho gymnaziálních studií ve třicátých letech). V témže roce bylo jeho šestým nejlepším jazykem esperanto a osmým nejlepším jazykem byla latina, pro oba však uvádí jen pasivní znalost (VILDOMEK 1963, 214, 215; s esperantem se patrně setkal již v raných fázích života, jeho otec je uveden v Zamenhofově seznamu lidí, kteří se tento jazyk naučili, srov. ZAMENHOF 1907, 183). Jeho druhým jazykem byla pochopitelně němčina (VILDOMEK 1963, 215). K roku 1960 zmiňuje ruštinu jako jazyk, který se začal učit jako čtvrtý v pořadí a který je nyní jeho pátým nejlepším jazykem (VILDOMEK 1963, 208, 210); k roku 1952 ji uvádí jako svůj čtvrtý nejlepší jazyk (VILDOMEK 1963, 227). Jako sedmý, devátý a desátý jazyk, ve kterých je ovšem schopen pouze číst, uvádí slovenštinu, polštinu a ukrajinštinu (VILDOMEK 1963, 201, 208, 209). Jako co do míry osvojení pravděpodobně osmnáctý jazyk zmiňuje dánštinu (VILDOMEK 1963, 215) a mimochodem i zkušenost s japonštinou (VILDOMEK 1963, 225). Se čtenářem se autor dělí i o vlastní zkušenost se sny v různých jazycích, včetně míšení jazyků v nich (VILDOMEK 1963, 200, 206, 208n, 210). Svými jazykovými znalostmi se tak Vildomec řadí po bok jiných českých polyglotů: Čenka Šercla (1843–1906), Aloise Koudelky (1861–1942) nebo Aloise Richarda Nykla (1885–1958). Bylo by záslužné o jejich zkušenostech s mnohojazyčností a zejména o jejich přístupu k ní pojednat v komparativní studii.

LITERATURA

- ANGELIS, Gessica de – DEWAELE, Jean-Marc. 2009. The development of psycholinguistic research on crosslinguistic influence. In: ARONIN, Larissa – HUFSEISEN, Britta, eds. *On the Genesis and Development of L3 Research, Multilingualism and Multiple Language Acquisition*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins, pp. 63–77.
- ARONIN, Larissa – HUFSEISEN, Britta. 2009. The exploration of multilingualism. Development of research on L3, multilingualism and multiple language acquisition. In: ARONIN, Larissa – HUFSEISEN, Britta, eds. *On the Genesis and Development of L3 Research, Multilingualism and Multiple Language Acquisition*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins, pp. 1–9.
- BOČEK, Vít. 2014. *Praslovanština a jazykový kontakt*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- COETSEM, Frans van. 1988. *Loan Phonology and the Two Transfer Types in Language Contact*. Dordrecht – Providence, R. I.: Foris Publications.

- HAUGEN, Einar. 1953. *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behavior*. 1–2. Philadelphia: The University of Pennsylvania Press.
- KELLY, Louis G., ed. 1969. *Description and Measurement of Bilingualism: An International Seminar. University of Moncton, June 6–14, 1967*. Toronto: University of Toronto Press.
- KOVÁRNÍK, Jaromír. 2020. Archeologická práce na jižní až západní Moravě v době mezi 1. a 2. světovou válkou. In: NEUMANN, Martin – MELLNEROVÁ-ŠUTEKOVÁ, Jana, eds. *Dejiny archeológie. Archeológia v Československu v rokoch 1918–1948*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, s. 391–477.
- LEOPOLD, Werner F. 1965. [Recenze na: VILDOMEČ 1963]. *Language* 41, pp. 100–105.
- MACKEY, William F. 1966. [Recenze na: VILDOMEČ 1963]. *International Journal of American Linguistics* 32(1), p. 206.
- MENŠÍK, Petr. 2018. Dvě významná výročí jihomoravské archeologie. 180 let od narození Františka Vildomce. 20 let od úmrtí Vědomila Vildomce. *Studia Archaeologica Brunensia* 23(2), s. 5–8.
- MEYERSTEIN, Zlata P. 1970. [Recenze na: KELLY 1969]. *Language* 46, pp. 984–991.
- OHNESORG, Karel. 1972. Nouvelle contributions à la pédolinguistique (suite). *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university A 20*, s. 209–213.
- OLMSTED, David L. 1965. [Recenze na: VILDOMEČ 1963]. *Romance Philology* 19 (1), 69–73.
- PODBORSKÝ, Vladimír. 2005. *František Vildomec (6. 2. 1878 – 3. 11. 1975). Venkovský učitel, vlastivědný pracovník a věhlasný archeolog. Vědomil Vildomec (27. 9. 1921 – 28. 12. 1998). Syn věhlasného archeologa, kantor, muzejník, archeolog a kulturně-osvětový pracovník*. Brno: ÚAPP Brno – ÚAM FF MU Brno.
- POTTER, Simeon. 1964. [Recenze na: VILDOMEČ 1963]. *Archivum Linguisticum. A Review of Comparative Philology and General Linguistics* 16(2), pp. 157–158.
- TABOURET-KELLER, Andrée. 1965. [Recenze na: VILDOMEČ 1963]. *Linguistique* 1965(2), pp. 137–140.
- THOMASON, Sarah Grey – KAUFMAN, Terrence. 1988. *Language contact, creolization, and genetic linguistics*. Berkeley – Los Angeles – Oxford: University of California Press.
- VEY, Marc. 1964. [Recenze na: VILDOMEČ 1963]. *Bulletin de la Société de linguistique de Paris* 59(2), pp. 26–29.
- VILDOMEČ, Věroboj. 1963. *Multilingualism. A Study in General Linguistics and Psychology of Speech*. Leyden: A. W. Sythoff 1963. [Podtitul se nachází pouze na obálce knihy, nikoli na titulním listu.]
- VILDOMEČ, Věroboj. 1969. Chairman's summary / Bilan de la séance. In: KELLY, Louis G., ed. *Description and Measurement of Bilingualism: An International Seminar. University of Moncton, June 6–14, 1967*. Toronto: University of Toronto Press, pp. 235–236.
- VILDOMEČ, Věroboj. 1971. *Multilingualism*. 2. vydání. Leiden: A. W. Sijthoff.
- VILDOMEČ, Věroboj, ed. 1979. *Polnische Sagen*. Herausgegeben und übersetzt von Věroboj Vildomec. Vorwort und Parallelnachweise von Will-Erich Peuckert. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- WEINREICH, Uriel. 1953. *Languages in contact. Findings and problems*. New York: Columbia University.
- ZAMENHOF, Ludwik Lejzer, ed. 1907. *Adresaro de la Esperantistoj*. Serio XXVII. Parto II. [s.l., s.n.]

Text vznikl s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092. Děkuji Arthuru Vildomecovi a jeho matce Sigrid Vildomecové za potvrzení některých informací.

Vít Boček

Czech Language Institute of the CAS

Veveří 97, 602 00 Brno

Czech Republic

vitbocek@gmail.com

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimek či omezení příslušných práv.